

Peter Francis STRAWSON, *Analiza i metafizika. Uvod u filozofiju* (s engl. preveo Filip Grgić), Zagreb: KruZak 1999., 155 str.

Posljednjih godina na policama filozofske literature uočljiva je pojava različitih uvoda u tu specifičnu, za oblikovanje ljudskog duha nezaobilaznu znanost. Premda se neupućenima činilo da filozofija u dvadesetom stoljeću gubi utrku pred pojedinačnim znanostima, ona je uspješno držala korak s njihovim vrtoglavim razvojem. Više ili manje polemički, šireći istraživalačke interese, uspješno je ugrađivala te spoznaje u svoje okvire, a posljedica je bila razgranatost filozofskih disciplina.

Pojava različitih uvoda u filozofiju i filozofije (religije, psihologije, matematike, znanosti, spoznaje, jezika, itd.), ne znači samo postavljanje temelja za dalja znanstvena istraživanja i promišljanja, nego je i svojevrstan znak težnje da se tim uvodima istakne već pomalo zaboravljena svrha filozofije, a to je sveobuhvatnost njezina pristupa zagonetkama svijeta. Tako djelo *Analiza i metafizika* Petera F. Strawsona, poznatog u krugovima analitičkih filozofa, izašlo krajem prošle godine u izdanju biblioteke *Moderna filozofija*, nosi upravo podnaslov *Uvod u filozofiju*.

Knjiga se može opisati kao uvodna jer, kako kaže sam autor, »ne pretpostavlja nikakvo prethodno poznavanje filozofije«, te zato što od opisa opće naravi filozofije i pokušaja povezivanja glavnih problema

koji se pojavljuju u područjima metafizike, epistemologije i filozofije jezika prelazi na pojedinačna filozofska pitanja kao što su istina i znanje, značenje i razumijevanje, uzrokovanje i objašnjenje, sloboda i nužnost.

Nenad Mišćević koji je napisao pogovor našem izdanju Strawsonovog *Uvoda u filozofiju*, djelo je okarakterizirao »kristalno jasnim, koje je teško, ako ne i nemoguće, učiniti još jasnijim«. Mišćević je u pogovoru ukratko prokomentirao Strawsonovu zamisao filozofske analize, a većinu teksta posvetio njegovoj filozofiji jezika, o kojoj se u knjizi malo govori, a upravo je po njoj Strawson postao poznat. Strawson ne prihvaća shvaćanje analiza jezika kao discipline koja nastoji objektivna pitanja problema ovisnosti misli o jeziku prevesti u lingvističko–logičke okvire želeći time pokazati kako su svi filozofski problemi jezički prividni problemi. On je, naime, zainteresiran za sustavan i obuhvatan pristup problemima filozofije, pa tako i analizi jezika.

Opis svoga pristupa filozofiji, povezivanju jezičnog, logičkog i filozofijskog, Strawson započinje objašnjenjem zadaće filozofije koristeći se usporedbama s gramatikom i terapijom. U analogiji s gramatikom nalazi se sugestija neke strukture koju treba razotkriti, a u analogiji s terapijom tek trebamo izgraditi neki sustav u svrhu oslobađanja konfuzija i nedoumica »kada pretpostavljamo da veoma ozbiljno i duboko razmišljamo, no kad su zapravo naše ideje, slobodne od stege svoje konkretne upotrebe, slobodne za to da od nas naprave budale, da nas zavedu svim mogućim vrstama analogija i slika« (str. 8). Strawson zaključuje »kako se filozofski problemi pojavljuju samo zato što se ne zadovoljavamo time da slijedimo ili jednostavno konstatiramo upotrebe pojmova; zato što nastojimo unificirati, teoretizirati, ustanoviti veze, kako bismo dospjeli do unificirane koncepcije svijeta i našeg odnosa prema njemu« (str. 13).

Pokušaji stvaranja pozitivne sustavne teorije nerijetko su završavali u iskrivljenjima (Strawson kao primjer takvog interpretiranja uzima filozofiju René Descartesa), a što potvrđuje da je »tendencija intelektualnom imperijalizmu sa strane i u ime različitih disciplina« na neki način pokretač razvoja.

Zato Strawson ističe sposobnost da se uvidi kako je određena situacija ili individua, na koju nailazimo u zamjećivanju, određene općenite vrste ili takve da posjeduje određeni općeniti značaj. Ta je sposobnost temeljna za jezično razumijevanje i temeljna za znanje. Naime, postoji povezanost logičke distinkcije između referiranja i predciranja i ontološke distinkcije između prostorno-vremenskih individua koje Strawson naziva pojedinačnostima, te općih pojmova i relacija koje tvore upravo te pojedinačnosti. »Obvezni smo na vjerovanje u postojanje upravo onih stvari koje u apsolutnom smislu moramo smatrati kao predmete referiranja želimo li biti u stanju da izrazimo svoja vjerovanja«, piše Strawson. Analiza, čiji su predmeti »najopćenitiji i prožimajući pojmovi« i tipovi stvari koje priznaje naša pojmovna shema, treba se provoditi razmišljanjem i bez pozivanja na znanost, a rezultat neće biti revizija, već opis pojmovne sheme. Važno je istaknuti da Strawson pojmovima shvaća »entitete u svijetu« tako da je ideja »pojmovne analize« okrenuta svijetu, a ne spoznavatelju, o čemu posebno govori u poglavlju o klasičnom empirizmu i raspravi o »vezi između naših pojmova predmeta i naše svijesti o mogućnostima djelovanja što ih oni nude«.

Analiza pojmova i općenitosti koja pojmove čini »imunim na pobijanje« ima za Strawsona prednost pred izravnom analizom stvari. Premda se može steći dojam da se Strawson zatvara pred rezultatima znanosti, njegova filozofija jezika, poznata kao »teorija komunikacijske namjere« koja se bitno razlikuje od danas

popularnog shvaćanja komunikacije kao prenošenja neke informacije, pokazuje ograničenost formalnog i »bez iskustva praznog« analiziranja pojmova, a konkretno kad je posrijedi jezik, o »nesvođljivosti jezične djelatnosti na lance zaključivanja«. Nema sumnje da će za filozofa laika ili profesionalca biti izazov pročitati djelo Petera F. Strawsona.

Martina NOVAK

Nigel WARBURTON, *Filozofija. Osnove*, (s engl. preveo Mladen Klepac), Zagreb: KruZak 1999., 156 str.

Autor ovog udžbenika predaje filozofiju na *Open University* u Londonu. Napisao je nekoliko knjiga, među kojima su i *Thinking from A to Z*, te *Philosophy: The Classics*.

Pristup koji je upotrijebljen u knjizi stavlja naglasak na posebna filozofska pitanja, a ne na povijest filozofije, s nakanom da potakne čitatelja na promišljanje o odgovorima. Ukoliko netko »njeguje« površno čitanje, bit će mu potrebno prilagoditi se ulozi aktivnog čitatelja, jer pisac navodi da se ova knjiga »ne bi smjela čitati pasivno« (str. 17). Naime, iako u osnovnom prikazu filozofije čitatelj traži odgovore, ono što dobiva često su – pitanja. Čini se da je to iskrena metoda za upoznavanje (neupućenog) čitatelja s onim »što filozofi čine« (str. 13).

U sedam poglavlja razmatraju se pitanja Božje opstojnosti, etike, politike, teorije spoznaje, znanosti, filozofije duha i umjetnosti. Autor suočava čitatelja s problemima koji proizlaze iz navedenih tema te iznosi prikaz najčešćih odgovora. Nakon pojedinog odgovora slijedi kritika navedenog stava, koja teži istaknuti nedostatke takvog gledišta. Različitim protuargumentima čitatelj biva izazvan da učvrsti